

هەلسەنگاندنی سەردانەكەى سەرۆك نیچیرقان

بارزانی بۆ كۆرپەندنی ئاسایشی میونشن

د. زوبیر رەسول، دکتۆرا لە زانستە سیاسییەکان و پەيوەندییە هەریمیەکان

پێشەکی

دیدار و کۆرپەندە نیۆدەولەتییهکانی وەک کۆنفرانسی میونشن و کۆرپەندی داڤۆس، ئەنتالیا و... سەکۆیهکی گرنگن بۆ گفتوگۆکردن لەگەڵ کاراکتەرە سەرەکییهکانی ولاتان و دارپژەرانی بریاری سیاسی لە ناوچەکە و جیهاندا؛ بەتایبەت بۆ قەوارەیهکی وەک هەریمی کوردستان ئەو دیدارنە زۆرتیش پێویستن، چونکە هەریمی کوردستان تا ئاستیکی زۆر لە پرووی سیاسی، ئابووری و مۆرالییهوه پشت بە پالپشتیی نیۆدەولەتی دەبەستیت. هەریمی کوردستان لە پرووی دیپلۆماسییەوه پێویستی بە ئامادەبوون لە سیاسەتی نیۆدەولەتی و ناوچەیدا هەیە. ئەم دیدارانەى سەرۆک نیچیرقان بارزانی لە کۆنفرانسی ئاسایشی میونشن هەموو ئەو ئامانجانەى پێکا کە هەریمیکی نادەولەتی وەک هەریمی کوردستان دەتوانیت بیکات؛ بەتایبەت کە ئیمە وەک هەریمی کوردستان لە پرووی دەستووری و بالادەستی سیاسییهوه ئەو رینگەیهمان پێ نەدراوه کە هاوشیۆهەى دەولەتیک لە ئاستی نیۆدەولەتیدا جوولە و چالاکیی دیپلۆماسی و ئابووری بکەین.

بەشداریی نیچیرقان بارزانی، سەرۆکی هەریمی کوردستان، لە (٦١)هەمین کۆنفرانسی میونشن و ئەنجامدانی زیاتر لە ٣٠ کۆبوونەوه و دیداری جیاواز لە ئاستی ولاتانی زلهیز و هەریمی و ناوەندە ئاسایشییهکان، دەتوانیت لە ئیستا و ئاییندەشدا کاریگەری بەرچاوی لەسەر پێگەى هەریمی کوردستان هەبیت، کە دەتوانین لەو چەند ئاستەى خوارەوهدا بیانخەینە روو:

١. لە بواری پەيوەندیی نیۆدەولەتی و دیپلۆماسی

- **پێشخستنی پەيوەندییە نیۆدەولەتییهکان:** بەشداریکردن لە کۆنفرانسه نیۆدەولەتییهکان و کۆرپەندە جیهانییهکان شان بە شانی دەولەت و هیزه گەوره و هەریمییهکان، دەتوانیت پەيوەندییهکانی هەریمی کوردستان لەگەڵ ولاتانی جیهان بەهیزتر بکات و رۆلی هەریم وەک یهکەیهکی سیاسی و ئابووری لە سیستمی نیۆدەولەتیدا پارێزیت. لە ئاستی دیپلۆماسی، پێشوازیی نیۆدەولەتی و مامەلەى هیزه سیاسییهکانی جیهان هەمیشه گرنگە بۆ ئەوهی لە سیستمی هەریمیدا ولاتان حسابت بۆ بکەن، چونکە مامەلەى کۆمەلگەى نیۆدەولەتی لەگەڵ هەریمی کوردستان رەنگدانەوهی زۆری دەبیت لەسەر مامەلەى هیزهکانی تری ناوچەکەیش لە مامەلەکردن لەگەڵ هەریمی کوردستان. سەرۆکی هەریم هەمیشه گرنگی بەو بوارانە دەدات و ئامانجی ئەوهیه هەریمی کوردستان پێگە و رۆلی سیاسی لە ئاستی دەولەتاندا بمینیتەوه.

- **پشتگیریی نیۆدەولەتی:** ئەم کۆبوونەوانە دەرڤەتیکن بۆ بەدەستھێنانی پشتگیریی نیۆدەولەتی بۆ مافەکانی کورد و پێویستییهکانی هەریمی کوردستان، بەتایبەت لە بواری ئاسایش و گەشەپێدانی ئابووری. بانگهێشتی وهزیری دەرەوهی ئەمریکا بۆ ئەوهی بێتە عێراق بۆ بەشداریکردن لە رپۆرەسمی کردنەوهی کونسولخانەى

نوی ئه مریکا له ههولێر، ههروهها دیدار له گه‌ل وه‌زیرانی دهره‌وه‌ی بریتانیا، فه‌ره‌نسا، تورکیا و سووریا، سه‌رۆکی بولگاریا، سه‌رۆکوه‌زیرانه‌کانی هۆله‌ندا و ئه‌رمینیا، سکرته‌ری گشتی ناتۆ و ژماره‌یه‌ک به‌رپرسی دیکه، هه‌مووی ده‌چێته‌ ئه‌و چوارچۆیه‌وه. ئینجا له هه‌موویشی گرنگر ئه‌و پشتگیریه‌ ته‌نیا بۆ هه‌ریمی کوردستان نه‌بووه به‌لکوو بۆ به‌شه‌کانی تری کوردستانیش بووه، به‌تایبه‌ت ئه‌مسال سه‌رۆکی هه‌ریم چاوی له‌سه‌ر رۆژاوا‌ی کوردستان و باکووری کوردستانیش بوو و، به‌ئاشکرا وتی “کاری له‌پێشینه‌ی ئیمه له سووریا ئه‌وه بووه چۆن برایانمان له‌وئ پپاریزین. له‌وه‌یشدا سه‌رکه‌وتوو بووین. تورکیاش له‌وه‌دا یارمه‌تیده‌ر بووه.”

به هه‌مان شیوه‌ی پرسى پرۆسه‌ی ئاشتی له تورکیا، ئه‌مانه له راستیدا پێشقه‌چوونی گرنگر له ئاستی دیپلۆماسیدا، که سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان له میونشن پرسى به‌شه‌کانی تری کوردستانیش بخاته ئه‌جیندای خۆیه‌وه. ئه‌مه نیچیرقان بارزانی دا‌هینهری ئه‌و دیپلۆماسیه‌ته بووه. به واتایه‌کی تر سه‌رۆک نیچیرقان بارزانی ده‌یه‌ویت هه‌ریمی کوردستان وه‌ک ناوه‌ندی پرسى کورد له جیهان و ناوچه‌که‌دا سه‌یر بکری‌ت.

٢. گه‌شه‌پیدانی ئابووری:

- **هاندانی وه‌به‌ره‌ینان:** به‌شداریکردن له کۆنفرانسی میونشن دهرفه‌تیکه بۆ هاندانی وه‌به‌ره‌ینانی بیانی و داوه‌تکردنی کۆمپانیا و پیاوانی کار بۆ هه‌ریمی کوردستان. ئاماده‌یی هه‌ریمی کوردستان له‌م کۆنفرانسه‌دا، ده‌کریت هاندەر و “مارکیٲینگ” ٲک بیٲ بۆ ئه‌وه‌ی سه‌رنجی وه‌به‌ره‌ینانی بیانی بۆ هه‌ریمی کوردستان رابکێشیت؛ نه‌ک هه‌ر ئه‌وه به‌لکوو بۆ ئه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌ینانی بیانی ته‌نیا چاوی له‌سه‌ر عیراق نه‌بیٲ و هه‌ریمی کوردستانیش ببینیٲ وه‌ک قه‌واره‌یه‌کی سیاسی و ئابووری گه‌شه‌کردوو له عیراقد.

- **په‌ره‌پیدانی پیشه‌سازی و بازرگانی:** ئاماده‌یی سه‌رۆک نیچیرقان بارزانی له‌م کۆنفرانسه‌دا، ده‌توانیٲ وه‌ک مارکیٲینگ و متمانه‌یه‌ک بیٲ بۆ ره‌خساندن هه‌لی گه‌شه‌پیدانی پیشه‌سازی و بازرگانی له هه‌ریمی کوردستاندا، به‌تایبه‌ت له بواری نه‌وت و وزه و گه‌شتوگوزار و کشتوکال. ئه‌م ئاماده‌یییه‌ سیاسی و دیپلۆماسیه‌، بٲ گومان کاریگه‌ری له‌سه‌ر پوانگه و متمانه‌ی کۆمپانیا پیشه‌سازی و بازرگانیه‌کان ده‌بیٲ له هه‌مبه‌ر هه‌ریمی کوردستان.

٣. پالپشتی له ئاشتی و ئاسایشی نیوده‌وله‌تی:

هه‌ریمی کوردستان، سه‌ره‌رای سنوورداری ٲیگه‌ سیاسیه‌که‌ی، به‌لام به‌شداریکی سه‌ره‌کی بووه له پاراستنی ئاشتی و ئاسایشی نیوده‌وله‌تی و هه‌ریمیدا. ئه‌م به‌شداریه‌یش له رٲگه‌ی هیزه نیوده‌وله‌تیه‌ سه‌ره‌کییه‌کانه‌وه بووه؛ به‌لام ئه‌و به‌شداربوونه به‌ته‌نیا به‌س نییه ئه‌گه‌ر پيشانی جیهان نه‌دریٲ و له سه‌کو جیهانیه‌کان هاوبه‌شیی ٲئ نه‌کریت. نیچیرقان بارزانی له‌و سۆنگه‌یه‌وه به‌ به‌شدارى له‌گه‌ل سه‌رکرده‌کانی وه‌ک ئه‌مریکا، بریتانیا، فه‌ره‌نسا، ناتۆ و نه‌ته‌وه‌یه‌که‌گرتوووه‌کان له کۆنفرانسی ئاسایشی میونشن، ویستی به جیهان بلٲت که ئیمه وه‌ک کورد به‌شیک بووین له هاوپه‌یمانانی نیوده‌وله‌تی بۆ پاراستنی ئاسایشی جیهان. ئه‌مه‌یش ده‌توانیٲ له دوو ئاستدا وه‌به‌ره‌ینانی ٲیوه بکریٲ.

- **هاوکاریه‌ ئه‌منیه‌کان:** به‌شداریکردن له‌کۆنفرانسی ئاسایشی میونشن، ده‌کریت دهرفه‌تیک بیٲ بۆ

بەدەستەینانی پالپشتی و ھاوکاری لە بواری سەربازی، بەتایبەتی ھاوکارییە ئەمینیەکانی نیوان ھەریمی کوردستان و ولاتانی جیھان بەھێزتر بکات؛ کە ئەمەیش دەتوانیت ببیتە ھۆی پاراستنی ئاسایش و ئاشتی لە ھەریمی کوردستان لە ناوچەکەدا. بۆیە سەرۆک نیچیرقان بارزانی لە زۆربەیی کۆبوونەووە و دیدارەکانی لەگەڵ ولاتانی ئەوروپا و ئەمریکا دووپاتی کردووە کە پێویستە ھاوکاریی ھەریمی کوردستان بکریت لە دژی سەرھەڵدانەوھی تیرۆر، بەتایبەتیش کە داعش تا ئیستایش مەترسیی سەرەکییە. ھەر بەم بۆنەپەشەووە سەرۆکی ھەریمی کوردستان داوای لە کۆمەڵگەی نیودەوڵەتی و بەتایبەتیش ئەمریکا کرد کە ھێزەکانیان لە عێراق و سووریا نەکشێننەووە؛ ئەمە لە راستیدا گەورەترین پشتیوانییە بۆ ئاسایشی ناوچەکە و ھەریمی کوردستان.

- ڕینگەگرتن لە ناکوکییەکانی ناوچەکە: پەيوەندییە دیپلۆماسی و نیودەوڵەتیەکان دەتوانن ڕۆلێکی گەرم بینن لە ڕینگەگرتن لە ناکوکییەکان و دەستپێکردنی گفتوگۆی ئاشتی. سەرۆک نیچیرقان ئەم کۆنفرانسەیی بە دەرفەت بینی بۆ پاراستن لە بەرژەوہندییەکانی پرسی کورد لە سووریا و تورکیا، کاتیک بەپراشکاووی وتی: “ئیمە لە سووریا فاکتەری سەقامگیری دەبین و داوا لە برا کوردەکانمان دەکەین خۆیان بە خاوەنی سووریای نوێ بزائن.” ھەرۆھا لەبارەیی باکووری کوردستانیش وتی: “لەگەڵ وەزیری دەرەوہی تورکیا باسی ئەم پڕۆسەییەمان کردووە و، ھەست دەکەم تورکیا زۆر بەجددی ھەول دەدات ئەم پڕۆسەییە ئاشتی بەپڕۆبەبات؛ پێویستە ئەم کێشەییە لە ڕووی سیاسیەووە بەئاشتی چارەسەر بکریت. ھیوادارین پەکەکە پێشوازی لە بانگەوازی عەبدوڵلا ئۆجەلان بکات.”

ئەم پەيامانە ھەمووی دەچنە قالبی پاراستنی سەقامگیریی ناوچەکە و پەرخساندنی دەرفەتی ئاشتی بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان، بەتایبەتیش کێشەیی گەلی کورد لە ناوچەکەدا. بەتایبەت بارزانی بەئاشکرا وتی کە “کاری لەپیشینی ئەمە لە سووریا ئەووە بوو، چۆن بڕایانمان لەوئ بپاریزین. لەوہیشدا سەرکەوتوو بووین.”

□. لە ئاستی کەلتووری و بەھا مروییەکان:

- ناساندنی کەلتووری کوردی: بەشداریکردن لە کۆنفرانسەکان ئەگەرچی بەزۆری پەيامی سیاسی و دیپلۆماسی ھەیی بەلام لە ھەمان کاتدا بۆ نەتەوہیەکی وەک کورد، دەکریت دەرۆزەپەکیش بێت بۆ ناساندنی کەلتووری کوردی و میژووی کوردستان بە جیھان؛ کە ئەمەیش دەتوانیت ببیتە ھۆی زیاتر ناسراوی پرسی کورد و میژووی کوردستان. ئەم بواری تا ئیستا وەک پێویست گەرنگیی پی نەدراوہ، بەلام دەکریت لە ئاییندەدا کاری باشتتری لەسەر بکریت.

- پیشخستنی مافەکانی مروّف: ئەم کۆبوونەوانە دەتوانن دەرفەتییک بن بۆ پیشخستنی مافەکانی مروّف و دیموکراسی لە ھەریمی کوردستان، بەتایبەت لە ڕینگەیی کارکردن لەگەڵ ڕیکخراوہکانی بواری مافی مروّف و پاراستنی مافی ئافرەت و مندالان و، ھەرۆھا ڕیکخراوہ ژینگەپاریزەکان و بواری کۆمەڵگەیی مەدەنی کە ھەریمی کوردستان پێویستی زۆری پێیەتی. ئەم پەرسانە بەشیکن لە روانگەیی تاییەتی نیچیرقان بارزانی بۆ پڕۆسەیی حوکمرانی و دەوڵەتداری لە ھەریمی کوردستان و ناوچەکەیشدا.

□. کاریگەریی لەسەر پەيوەندییە ناوخواییەکان:

- **پەيوەندىيەكانى نيوان ھەرىم و بەغدا:** بەشدارىکردن لە كۆنفرانسەكان دەتوانىت پەيوەندىيەكانى نيوان ھەرىمى كوردستان و حكومەتى فیدراللى عىراق باشتىر بكات و دەلىقەى زياتر بكاتەوہ كە بۇ گفتوگوى نيوانيان ھاندەر بىت. ئامادەيى ھەرىمى كوردستان لە كۆنفرانسى ميونشن و ئەجامدانى ئەو ھەموو دیدار و پەيوەندىيە دىپلۇماسىيە، بى گومان ئەو پرووہ پيشانى عىراق دەدات كە ھەرىمى كوردستان پىگەيەكى بەھىزى دىپلۇماسىيە ھەيە و ولاتان مامەلەى لەگەل دەكەن، بەتايبەت كە سەرۆك نيچىرقان زور بەئەرىنيىيەوہ باسى پەيوەندىيە عىراق و ھەرىمى كوردستانى كرد و وتى، پەيوەندىيەكانى ھەردوو لا لە دۇخىكى زور باشدايە، نەك دەرگەى ناكۆكى بەسەر پەيوەندىيەكانى ھەردوو لادا بكاتەوہ.

- **پشتگىرى ناوخۆيى:** ئەم كۆبوونەوانە دەتوانن پشتگىرى ناوخۆيى بۇ حكومەتى ھەرىمى كوردستان بەھىزتر بكەن، بەتايبەت لە پرووى سياسى و كۆمەلایەتییەوہ. بەشدارى سەرۆكى ھەرىم لە كۆنفرانسى ئاسايشى ميونشن، لە ئاستى ناوہخۆيىشدا ئەو پەيامە دەدات كە ھەرىمى كوردستان و پرسى كورد پىگەيەكى باشى لە پەيوەندىيە ھەرىمى و نيودەولەتییەكاندا ھەيە؛ بەتايبەت كە گوتارى سەرۆكى ھەرىم لە كۆنفرانسەكەدا گوتارىكى نيشتمانى و كوردانە بوو و، چاوى لەسەر يەكپىزى نيشتمانى بوو، دوور لە ھەموو جياكارى و ناكۆكىيەكى حزبى لە ناوہخۆدا. نيچىرقان بارزانى لەو كۆنفرانسەدا، توانى نوینەرايەتیی ھەموو ھەرىمى كوردستان بكات.

بەكورتى: بەشدارى نيچىرقان بارزانى لە كۆنفرانسى ئاسايشى ميونشن، بەتايبەتیش كۆنفرانسى ئەمسال (۲۰۲۵)، دەتوانىت كارىگەرىيەكى بەرچاوى لەسەر پىگەى ھەرىمى كوردستان ھەبىت، لە پرووى سياسى، ئابوورى، ئاشتى، كەلتوورى و كۆمەلایەتییەوہ. ئەمە دەتوانىت ھەرىمى كوردستان وەك يەكەيەكى گىرنگ لە ناوچەكە پيشان بدات؛ بە جۆرىك كە ولاتان و رىكخراوہ نيودەولەتییەكان ئامادە بن مامەلە و پراويزى لەگەل بكەن. ئەم ئامادەيىيە جۆرىكە لە “ماركىتىنگ” و “لۆبىکردن” بۇ ھەرىمى كوردستان و گەلى كورد لە ناوچەكەدا. ئەمە كەم نىيە بۇ قەوارەيەكى نادەولەتیی وەك ھەرىمى كوردستان لە ناوچەيەكى پرتەنگزە و ململانىيى ھىزە ھەرىمى و نيودەولەتییەكان بتوانىت سەرنجى ھىزە سەرەكییەكانى جىهان بۇ خوى رابكيشىت. ئەم ھەولە دىپلۇماسىيانە بۇ ئىستا و ئايىندەى پىگەى ھەرىمى كوردستان، زىدە پىويستن.